

Anita Kulmala (o. s. Korkatsu): Karjalazien doroga

Huomautus kielestä: uudet naapurit ovat oppineet karjalaa ja puhuvat sitä sekaisin oman murteensa ja suomen kielen kanssa, samoin karjalainen nuori polvi.

Savonmurteisten repliikkien tarkistus: Pirjo Nenola

Ensimmäinen ohjaus: Kirsi-Maria Hartikainen

Ensi-ilta Iisalmen Evakkokeskuksessa 30.10.2009, Evakkokeskuksen 20-vuotisjuhla.

Muut esitykset: Lapinlahti, Vieremä, Nurmes 2010.

Musiikki: kolmiääninen trio

Lauluista tietää tarkemmin ohjaaja, kanttori Kirsi-Maria Hartikainen, nykyinen Maria Susuna Helsingin ortodoksisesta seurakunnasta.

Henget / henkilöt:

Mari – vanhempi nainen

Jussi (Johannes) – vanhempi mies

Katri – heidän tyttärensä

Antti – Katrin mies

Varvara – Katrin ja Antin tytär

Vihtori – Katrin ja Antin poika

Milja – Varvaran tytär (raskaana)

Salme – evakkoja vastassa oleva savolaisnainen

Maija – tyttö pihalla, paikallinen asukas

Niilo Nieminen – asutustoimiston hoitaja, virkamies

Liisa ja Niilo – Paikalliset naapurit

Esinäytös

Kuuluu kirkonkellojen soittoa. Trio alkaa laulaa "Herra armahda". Perhe tulee sivuovesta sisään. Jussi menee sytyttämään lampukan peränurkan ikonin eteen, muut jäävät seisomaan keskelle näyttämöä kasvot yleisöön päin. Tekevät hartaasti ristinmerkkejä.

MARI

Hospodi, anna ettei tulis soda...

KATRI

Da suojele Anttie siel ylimääräis harjotuksis...

MARI

...da siunua miän perehtä...

ANTTI

...että Katri da lapset oldais tervehenä...

KATRI

...da anna miän eliä rauhas.

(Hyvästelevät Antin, poistuvat.)

1. Talvisota alkaa

(Varhainen aamu 30.11.1939. "Finlandia" alkaa soida, kodissa eletään kuitenkin vielä sodan alkamisesta tietämättä. Pimeää. Mari tulee lyhdyn kanssa näyttämölle, asettaa sen pöydälle valaisemaan ja alkaa laittaa aamukahvia pöytään. Jussi tulee ovesta haukotellen, tukkaansa haroen. Istuvat rauhassa pöytään. Katri on tulossa lypsyltä ämpäri kädessään, kun tykkituli alkaa kello 6.50. Tykkien jyminää. Ämpäri putoaa Katrin kädestä.)

KATRI

Hyvä Jumala! Oh, Hospodi! Nyt ne tullah!

JUSSI

Nygöingö ne ryssät lähettih tulemah?! Lapset, nouskua, pidää lähtie pagoh!

(Aikuiset alkavat pakata kuka mitäkin.)

MARI

A-voi-voi! Šuorivukkua matkah! Mie panen teil evästä reppuh.

(Lapset ryntäävät perunavakan luo, heittelevät perunoita matkalaukkuun.)

MARI

Mie paissan leibätaiginan da tulen sit jälles!

JUSSI

Ni midä et paissa! Nygöin on lähettävä!

MARI

Paissan! Leibätaiginua en jätä!

JUSSI

Siul ryssät leibätaigina annetah, kulkkuh työnnetäh da tapetah!

MARI

Hot tapettahes, vai Jumalan vil'ua en heil taskaittavaks jätä!

KATRI

Näbiezeh, lapset! Näbiezeh!

MARI

(Mari käärii ikonin käsipaikkaan, ojentaa Katrille.) Ota, Katri, obraza keral, Jumalanmuamo teidä matkal vardoiččoo!

KATRI

Muamo, dai sie lähet meijän ker, et tänne jää!

MARI

(Hoputtaa.) Terväh tulen jälles leibien ker. Mängiä, mängiä!

(Katri käärii ikonin, halua äitiään kuin viimeistä kertaa, kiiruhtavat matkaan. Mari tekee lähtijöiden perään ristinmerkin. Taustalla soinut "Finlandia" voimistuu. Kävelevät näyttämön toiseen reunaan, jossa nousevat junaan ja istuutuvat, esimerkiksi pakkilaatikoille. Kuuluu junan ääni.)

2. Junassa

KATRI

Tata, kunne meidä täl junal viijäh?

JUSSI

Viedähes kunne tahto, ku ei vai ryssien kynzih tarviče jiahä! (Katsoo tielle, jossa Antti ja muut sotilaat marssivat ohi.)

JUSSI

Soldatat siit männäh heidä pyzäyttämäh, vai äijä on ryssie da meidä vähä.

KATRI

Vai meil on parembazet miehet, miun Antti da toizet. Vastus annetah!

JUSSI

Annetah! Emmö Suomie heil anna! (Heristää nyrkkiä.) Opittahes vai tulla, vie miusgi vastus suahah! Vai kui olizin endini Jussi, enzmäzenä olizin hypännyn heidä vastahottamah!

KATRI

Vai hyvä on nygöi, ku olet meijän ker. Ku vai muamo-rukka piäzis siel iäreh tulemah!

JUSSI

Elä vai muuda virka! Häi on semmoni järjepiä, sidä et kiännä, min sua piänahkah! Olisgo miän pidän hänet köyttiä da kelkas vediä?!

KATRI

(Hymyillen.) Siih olis monda Jussie tarvittu!

VARVARA-TYTTÖ

Muama, anna leibiä! Miul on nälkä.

KATRI

Ota, laps-rukka! Vie on vähäni leibiä. Tagi suammo kus tahto ližiä.

(Junan kolketta ja sitten jarrujen kirskunaa. Nousevat junasta Suonenjoen asemalla.)

3. Saapuminen koululle

SALME

(Lakaisee portaita, katselee sitten saapuvaa joukkoa hetken ja sanoo tyllysti.) Onko teitä paljokkii? Patjoja ee oo ku kolomellekymmenelle – ja keettoo.

KATRI

Eihäi meidä äijän, kaksikymmen aigahista da lapset piäl.

Salme

(Osoittaa Jussia.) Eekö oo äijä, onhan tuossa aenahii yks äijä.

KATRI

Tarkotin, että ei meitä paljon tässä ole. Olisiko teil midä tahto syömistä? Lapsil on nälkä. Leibä loppui jo egläin.

SALME

Justiinsahan minä sanoin, että keetoo on kolomellekymmenelle. Ja on siellä leepeeki.

VARVARA

Muama, midä se sanoi?

KATRI

En mie kaikkie ellendän. Mi lienöö se "keetto"? Olloogo "keittuo", "rokkua"? Vai leibiä kuulu olevan.

SALME

(Viittaa kädellä.) No tulukee siitä nyt sissään, ku ootto matkkaan lähteny!

(Astuvat portaat ylös. Katri alkaa lasten kanssa riisua päällysvaatteita.)

SALME

(Jussille.) Eekö ois kumminnii passannu ommaan kottiisa jähä? On meillä tiällä ruokittavii omastahi takkoo!

JUSSI

(Tulistuen.) Jäizit iče ryssie vuottamah! Hyvä siun on tiäl löyhkiä, ku meijän koit on siel tules da pelot ryssien pollettavana. Vai ku ei Karjalan mužikat enzmäzenä heidä oldais vastahotettu, ne oldais jo tiäl da sie ketkaravie juoksizit pagoh!

SALME

(Tuhahtaa.) Kielikkii on ku ryssillä! Ee tuosta ota mittää seleevee!

(Salme poistuu keskiovesta, paukauttaa oven kiinni. Tämä lausahdus mykistää juuri mainittuja ryssiä pakoon lähteneet karjalaiset, jotka jäykistyvät aloilleen ja katsovat tyrmistyneinä toisiinsa. Sitten Jussi *viippua käjel* – viittaa kädellään – ja menevät peremmälle. Katri ottaa ikonin ja laittaa sen nurkkaan tai seinälle tehden ristinmerkin.)

4. Aamu

(Katri tulee, asettuu ikonin ääreen rukoilemaan. Trion laulu "Sinun armosi suojaan". Laulun aikana Jussi ja lapset tulevat aamukahville ja -teelle, hörppivät kupeista, syövät leipäpalan sen kanssa.)

VARVARA

(Katsoo ikkunasta ja sanoo iloisena.) Muama, siel on suvi-ilma! Myö lähemmö Vihtoran ker pihal lumiukkuo luadimah!

KATRI

Ka mängiä, pyzykkiä vai pihas da sie kačo vellehes peräh!

VARVARA

Kačon, kačon!

(Lapset pukevat päälle ja lähtevät.)

KATRI

(Jussille.) Hyvingö magait?

JUSSI

Ka hyvin! Akkua vai igävöičin da omua kodie.

KATRI

(Istuutuu.) Ka nehäi on miulgi mieles! Viegöhäi muamon suammo nähä?

JUSSI

(Puistaa päätään.) Ei sua tiediä, laps-rukka!

KATRI

Mie joga päivä malittuo luvon, što anna muamo olis piässyn jälles tulemah da vie hänen nägizimmö! Da miun Antti tulis tervehenä kodih!

JUSSI

Malittuo on hyvä lugie! Mie en sidä ellennä, mintäi Marin pidi sinne jäähä, ku vie olizimmo kaikin piässyn lähtemäh. Toizis rajakylis ei kaikin kerritty (*kerretty) lähtie pagoh, vangiks jäädih.

KATRI

Da mie en ellennä sidä, mintäi meijän kylie ei aijois evakuoitu muga kui toizie kylie da muuda Karjalua. Sinne meijät jätettih suven suuh kui čyötät kalan keroih!

JUSSI

Midä lie suurembua politiikka. Sanotah, što sizäministeri Kekkonni oli meijän rajakylien evakuointie halunnun viivässyttiä, jotta Suomen armeija ehtii azemih. Myö jäimmö jalgoih da oza vangiks. Meijät uhrattih. Kehnot!

KATRI

Kunne lie muamo-rukka da muut jouvuttu?

JUSSI

Tapettu on libo Siberih viedy, ei ni midä muuda!

KATRI

Elä moista ni sano, tata!

(Jäävät vierekkäin istumaan. Katri hakee tukea Jussista.)

5. Bräčkändä (Riitely)

(Joku karjalaislapsista heittää lumipallon savolaislasta Maijaa päin, mistä seuraa kiista.)

MAIJA

Auts! Elä heittele minnuu! Mokokakkii ryssänpentu! (Maija jatkaa.) Ryssänpentu! Ryssänpentu!

VARVARA

Se oli vahingo! Iče olet ruočinpendu! Ruočči, ruočči!

MAIJA

Ryssä! Ryssä!

VARVARA

(Pyllystää.) Na siit siul ryssä!

(Maija ja muut lapset tyrmistyvät moisesta. Lapset käännähtävät eri tahoille ja poistuvat.)

6. Sota loppuu

(Trio: Finlandia-hymni "Oi Suomi katso, sinun päiväs koittaa". Radiosta kuuluu: "Rauha Suomen ja Neuvostoliiton välillä on solmittu" - ehkä mahdollista on saada aito arkistonauha. Lapset juoksevat näyttämön poikki huutaen: "Sota on loppu! Sota on loppu!".)

KATRI

Antti piäzöö kodih! Lapset, tata tuloo kodih!

(Lapset hyppivät ilosta: "Tata tuloo kodih! Tata tuloo kodih!")

VIHTORI

(Näyttää puuautoa.) Mie näytän sit tatal tämän auton!

(Trio kertaa "Finlandian" loppua. Antti palaa kotiin, haluaa Katria pitkään. Lapset hyppivät ympärillä. Vihtori näyttää heti autoa isälle.)

VIHTORI

Kačo tata, miul on autto!

(Varvara on mukana nukkenensa kanssa. Antti haluaa kaikkia. Valot pois, väliaika.)

7. Asutustoimisto

(Välirauha ja jatkosota on käyty. Jussin perhe on taas evakossa uusilla asuinsijoilla.)

JUSSI

Hyviä päiviä!

VIRKAMIES

(Ynseästi.) Päivää. Ja nimi oli?

JUSSI

Nimigö? Oli da on ielleh, ei kunne kirvon: Johannes Jänis! Jussiks sanotah, muga kui Jussi Jänöi.

VIRKAMIES

Vai jänöjussi tällä kertaa? Täällä on jo varista ja naakkaa ja repolaista käynytkin!

JUSSI

Onhai meis joga lähtöh korven azukkahie! Erähät böltöt vai on ruvettu huijustelemah da omua nimie muuttelemah. Mie sanon lapsil, što nimie ei pie vaihtua!

VIRKAMIES

(Kuivasti.) Vai niin, vai niin? Krhm. (Lukee paperista.) Siirtoväen pika-asutuslaki, joka on annettu 28/6 1940, asetuskokoelman n:o 346 turvaa maan saannin niille luovutetun alueen Suomen kansalaisille, jotka Neuvostoliitolle luovutetulla alueella asuessaan ovat saaneet toimeentulonsa maasta. Mainitun lain mukaisista tiloista muodostetaan asutuksen mukaisia viljelys-, asunto- tai sekamuotoistiloja. Maan hinnaksi määrätään se käypä hinta, joka sillä on katsottava olleen vuosina 1934–38 siihen tarkoitukseen käytettynä, mihin se luovutetaan. Tilan hinnan on maan saaja velvollinen maksamaan valtiolle neljän prosentin suuruisina vuotuismaksuina veronkannon yhteydessä. Maksuaika alkaa viiden vuoden kuluttua siitä, kun asukas on tehnyt viljelyssopimuksen.

JUSSI

Maksettavahai se on, emmö jo rahatta ota! Ku vai vie saizimmo omas tilas dai maksun! Vie kergeimmö uuvet rakennukset sinne tehä välirauhan aigah da pellot kylviä siemenel, da kai pidi uuvvessah jättiä!

VIRKAMIES

(Katsahtaa Jussiin kyllästyneenä kuultuaan saman jo niin monesti.) Niinpä, nii-in! (Jatkaa.) Teillä on nyt ollut siis se väliaikainen asumus... (Tutkii papereitaan.) Nyt sitten teille on järjestetty oma tila...

(Pieni tauko.) 3,5 hehtaaria peltoa ja kotitarvemetsä Kivimäestä.

JUSSI

Kolme da puoli! Meil oli Karjalas 30 hehtaarie pelduo da saman verran meččiä!

VIRKAMIES

(Kimmastuu.) Niinhän ne kaikki kehuvat! Miten lie sille alueelle kaikki ne hehtaarit mahtuneetkaan! Saatte olla tyytyväisiä, että maapaikka annetaan. Mikä pakko se olisi ollut!

JUSSI

Semmoni se on lagi siäjetty, sie elä vai bräčkä! (Heristää nyrkkiä.) Tie vai oma ruadies! Meijän koin mänetyksen eis siegi olet oman koin suanu pidiä!

VIRKAMIES

(Virkamies tuhahtaa, järjestelee papereitaan.) Siinä on paperit, nimi alle!

(Jussi vetäisee nimen alle ja ottaa ojennetun paperin käteensä, lähtee. Kääntyy ovella.)

JUSSI

Tule kummingi koufil, ku nuaburis elät!

VIRKAMIES

(Kuivasti.) Saa nähdä!

8. Uusilla asuinsijoilla

(Trio laulaa "Karjalaisille raatajille". Perhe tulee sivuovesta sisään. Miehet kantavat työkaluja, Katri ja lapset kodin esineistöä, asettuvat sivummalle – saunaan, mistä uusi elo useimmiten aloitettiin. Miehet pystyttävät talon, esimerkiksi pari tolppaa, joihin kiinnitetään Evakko-Kristus -ikoni. Sitten miehet lähtevät peltotöihin kuokat olalla.)

9. Marin kotiinpaluu

KATRI

(Tulee postilaatikolta kirje kädessään, avaa sen ja juoksee miesten luo pellolle huutaen.) Tata! Muamo elää! Kirjazen kirjutti Helsingis! Leiril on händä pietty, vai nygöi on piässyn Suomeh!

ANTTI

Vai elää Mari?!

JUSSI

Mie en uskon, što eniä händä nägizin kui taivahas!

KATRI

Näjemmö, näjemmö! Jumalanäidi muamon vardoičči siel da tuo järilleh miän luo! Vai mi ilon päivä sit on!

(Leirillä vanhentunut Mari saapuu *ribuvuatteis* – kuluneissa vaatteissa. *Sevätäh* (halaavat) Jussin kanssa pitkään, sitten Katrin ja lasten kanssa. Antti antaa kättä ja toivottaa Marin tervetulleeksi kotiin. Menevät pirttiin, Jussi tukee Maria. Istuvat kahdestaan pöytään. Antti katsoo heitä ja sanoo.)

ANTTI

Vai siit ollah nygöin kui pyhänpäivän piiruat!

MARI

(Katselee uusia asuinsijoja ihmeissään.) Kenembö taloi tämä olloo? Uuzi on da čoma!

JUSSI

Miän oma taloi! Antin ker srojimmo.

ANTTI

Pellot dai on omat dai meččä! Vennamo, muatalousministeriön asutusasiainosaston piällikkö on meis karjalazis hyviä huolda pidän da muada järjestän jogahizel.

MARI

Vai siit on putin mužikka ollun!

ANTTI

Muga on!

KATRI

Tijätgö muamo, izä Aleksanderi tuloo pyhänpiän koulul liturgien toimittamah?

MARI

O, Hospodi! Viegö mie kirikköh piäzen?!

KATRI

Piäzet, piäzet! Da sygyzyl suammo vie oman časounan valmeheks täh kyläh!

MARI

Vie oman časounan! Passibo siul, Taivahallini Tuatto, kui nenga meidä vardoičet!

(Jussi da Mari issutah penkil, pagissah keskenäh. Radiosta kuuluu "Metsäkukkia". Katri alkaa laittaa kahvia pöytään, huomaa tiellä kävelevät naapurit ja menee ja vetää Liisaa kädestä sisälle. Liisa puolestaan vetää vastahakoista Niiloa – asutustoimiston virkamiestä.)

KATRI

Liisa da Niilo! Tulgua koufil! Meil on nygöin ilon päivä! Muamoin saimmo kodih!

LIISA

Sepä on hyvä uutinen! Tule, Niilo! Männään tervehtimään Katrin äitiä!

LIISA

Päivää taloon!

(Kättelevät.)

JUSSI

Päivä, päivä! Tulgua perttih, tulgua perttih! Katri, pane ližiä kuppie stolah!

MARI

(Osoittaa tuoleja.) Istovukkuu täh!

(Katri laittaa kupit pöytään, kaatelee kahvia.)

LIISA

No minkälaista siellä leirillä oli, saitteko edes ruokaa tarpeeksi?

MARI

Vangina vet paha on! Leibiä ylen vähä annettih, da ruaduo oli äijän. Lapsie da vahnuksie kuoli nälgäh.

LIISA

Voi voi sentään! Hyvä oli kumminkin kun pääsitte pois ja oman perheen luo!

MARI

(Tekee ristimerkin.) Se oli hyvä! Spuassa meidä vardoičči.

(Katri tuo kuumat karjalanpiirakat, kastelee ne voisulassa ja voitelee ja nostaa vieraiden eteen.)

KATRI

Täs on piiruada! Ottakkua, ottakkua!

MARI

Nämä ollah parahat päčis vasta otettuna!

LIISA

(Vie piirakan suuhun.) Mmmmm, onpa nämä herkkua!

(Syövät, ihan voisula leuasta tippuu, pyyhkivät - mielellään aitoja, kuumia piirakoita jos mahdollista.)

NIILO

(Tähänastinen yrmeä ilme ja olemus sulaen.) Vaan kyllä osaa olla hyvää!

LIISA

Ihan taivaallista! (Marille.) Suat kyllä opetoo minutkin näitä tekemään. Ja voitais pitää Martoissa piirakkakurssi kaikille!

MARI

Piemmö vai! Myö Katrin ker opassammo teijät piiruada luadimah.

NIILO

(Innostuneena.) Näitä voisi kyllä syödä toisenkin kerran, jos opettelet tekemään!

JUSSI

Hyvä on mejän nygöin eliä da piiruada paistua da syyvä, kui oman muan saimmo säilytettyö, hot Karjalan mänetimmö!

ANTTI

Se on mužikkoin verel da karjalazien kyynelil lunassetu meil oma mua! (Pyyhkii silmiä.)

(Poistuvat. Trio: "Kaitse, Herra, kansaas Karjalan".)

10. Jussin ja Marin hautajaiset

(Trio ja muut, kolme kertaa "Saata, oi Kristus, Sinun palvelijasi lepoon". Palavat tuohukset käsissä. Lauletaan hitaasti. Katri pyyhkii silmiään. Valkeisiin juhlavaatteisiin pukeutuneet Jussi ja Mari kävelevät rauhallisesti kevyt hymy huulillaan käsi kädessä poispäin kohti valoa. Laulun loppupuolella arkivaatteisiin vaihtaneet Antti ja Katri palaavat näyttämölle. Antti lukee pöydän ääressä sanomalehteä. Katri neuloo sukkaa.)

11. Varvara

VARVARA

(Tulee koulusta koululaukun kanssa.) Äitii, mie vaihan kyllä nimen ja uskonnon!

KATRI

Midä sie laps-rukka pagizet?!

VARVARA

No ku kiusoovat, että Varvara-Barbara! Semmonen nimi! Minä vaihan sen Vapuksi!

ANTTI

Kačo, ku et jouluksi!

KATRI

Elä, hyvä lapsi, hubata! Se on buabois muamon nimi da hyvä nimi. Midä sie sanoit uskonnos?

VARVARA

Dai sen vaihan! Ei tarvii erikseen olla uskontotunnilla! Siiriki vaihtaa, se sano. Niijen äiti oli luvannu ja sanonu, että onpahan helpompaa lapsilla. Ei kiusata ja ryssitellä!

ANTTI

Vaihettahes Siirit, vai sie et vaiha ni midä! Se pane piänahkah! Omua uskuo da nimie ei tarviče huijussella eigä ni kedä varata. Mie sain sovas semmozen kylyn, min jälles en varua ni midä. Vintofkan tagua ryssiä silmih kačoin da miun pidi olla näbiembi, muiten oma piä olis männyn da teil izä. (Jo enempi itsekseen, jonnekin kaukaisuuteen katsoen.) Paha oli toista rištikanzua ambuo, vai vie pahembi olis muuten roinnun!

VARVARA

(Jatkaa isän puheista välittämättä.) Kohan minä täytän kaheksantoista, niin suatto uskoo, että vaihan!

ANTTI

Sit tie, midä tiet, myö emmö voi siuda estiä! Vai duumaiče tarkkازه, da vie kergiet duumaija! Kaikin jos luovutah omas ussos da perinnös, eihäi meidä kohta ole. Ei, ei, pidää oma usko säilyttiä, oma kieli da kulttuuri, da omil lapsil opastua!

VARVARA

(Jatkaa vain.) Tämmönen sukunimiki! Aina silläki kiusoovat.

ANTTI

Anna vai järilleh!

KATRI

Konza ukon otat, sithäi siul nimi vaihtuu. (*Niärittää* – härnää.) Mäne tiijä suat hot Pörhözen!

VARVARA

Sen pöljän! No en ainakkaa sitä!

ANTTI

(Nagrahtaa.) Pöljiä elä ota! (Silittää Katrin vatsaa.) Tämän uuvan tulokkahan panemmo Olgaksi tädin mugah.

KATRI

Vai jos siel on Ondrei?

ANTTI

Sit Ondreiksi!

(Trio: "On muisto kallis, valoisin".)

12. Evakkokeskus

(Antti, Katri, Niilo ja Liisa tulevat Evakkokeskukseen, katselevat ympärilleen.)

KATRI

Vai on tämä čoma! Hyvä on tänne tulla välil valmehel syömäh. Olloogo näil päčči hiilava?

ANTTI

Eigö tuo liene? Tagi heil on halguo päččih panna!

(Nauravat.)

LIISA

Mukavia nuo teijän sanat, niinkuin tuo "hiilava", kuuma. Alkuun minä en meinannu käsittää mittään teiän puhheesta, van nyt jo melekeen kaikki ymmärrän.

KATRI

Dai tiäl Savos on teil ylen lystikkähie sanazie: "sekin rupul'viileke"! Ja "voe täätinen"!

(Nauravat.)

LIISA

Ja kerran äitis sano, että ei pie ottoo mittään "piänahkaan", ja minä kun ensin aattelin että eihän myö teiltä piänahkoo olla ottamassa!

KATRI

(Vakavoituen.) Ettö työ! Vai erähät oldais otettu, ku oldais suadu! Sit ku ei muuda voidu, ni ryssäks haukuttih. Myö – ryssie! Heijän täh kaiken mänetimmö, koit dai kogo Karjalan. Myö emmö vähembi ryssie voinus olla!

NIILO

(Puuttuu keskusteluun.) Onhan meitä moneksi, ja olihan siinä alkuun kulttuurishokki puolin ja toisin! Onneksi nyt on jo aika lailla laineet tasaantuneet. Se "piänahka" on muuten hyvä sanonta, että ei ota mitään sillä tavalla, että huolehtii liikaa.

KATRI

(Katsoo ruokalistaa.) Otammogo nämä Pariisin pihvit?

LIISA

Otetaan vaan! (Muut nyökkäilevät.)

KATRI

Ukko vedää haugie joga päivä järves. Sidä jo kylläl puuttui syyvä!

ANTTI

Hyvä on haugigi! (Haaveillen.) Sen kui savustaa...

KATRI

(Viittaa kädellä Antin hiljaiseksi.) Ole sie nygöin nenien haugiloin ker! (Kutsuu tarjoilijaa.)

Tarjoilija!

ANTTI

(Tarjoilijalle.) Myö otammo nämä Pariisin pihvit, da viinie sen ker. Chateau Bonnin Pichon!

(Lausutaan suurin piirtein: "Shatöö bonän pishoon".)

TARJOILIJA

Se on oikein hyvä valinta! (Vaihtaa kielen karjalaksi.) Tuongo stokanat jogahizel vai butilkan stolah?

ANTTI

Kačo vai, siehäi maltat miän kieldä! Tuo vai butilka stokanoin ker! Tuo vai mollembazet, stokanat da butilka. Suammo ližiä valua!

TARJOILIJA

Mugahai se on! Miun muamo on Suojärvel lähtözin, hänel olen karjalan kielen opastun.

ANTTI

(Kysyy raskaana olevalta Varvaran tyttäreltä.) Midäbö sie, Milja, otat juodavaks?

MILJA

Mie otan vesilasin ja lasin maitoa.

(Tarjoilija viipyy hetken kirjoittaen ylös tilausta.)

LIISA

(Katselee ympärilleen.) Kyllä on hienoa, kun saitte tämän Evakkokeskuksen teidän kieltä ja kulttuuria vaalimaan!

KATRI

Da meil kaikil!

LIISA

Niin, onhan se rikkautta meille kaikille! Hienoja ovat olleet täällä pidetyt illačut ja konsertit.

KATRI

Oma kieli da kulttuuri pidää jogahizen suaha säilyttiä, sehä on meil kaikil targiedä! Muga i EU sanoo. Sit niijen pohjal uutta luadie.

NIILO

Niin, eihän se kulttuuri pelkästään säilyttämällä elä, pitäähän sen olla kaikessa elämässä käytössä ja tosiaan perinteen pohjalta tehdä uutta!

KATRI

Muga on! Eihäi hilloidagah kellaris ijän kaiken säilytellä! Pruaznikka pietäh, koufi keitetäh, hilloburkki avatah da letut sen ker paissetah!

ANTTI

Kyly lämmitetäh da bläššimäh lähetäh!

(Nagretah. Viini ja lasit on tuotu pöytään, ja Antti nostaa maljan.)

ANTTI

No, karahutammo! Nygöin on hyvä, kui täl omal kielel teatterie da runoloi luajitah da pajatetah! Käzityö- da kielikurssiloi pietäh. Neče miän bunukka Milja yliopissos omua kieldä da kulttuurie opiskeloo da tutkii, hot muamo hänen ruočiks rubei.

KATRI

(Silittää Miljan vatsaa.) Da kirikös kävvy da lapsen pravoslaunoih vieroh kastaa!

MILJA

Ilman muuta kastan! Jospa se äitikin vielä takaisin omaan kirkkoon palaisi! (Osaa myös karjalaa, vaikka puhuu sitä sekaisin suomen kanssa.) Vai oli hyvä, buaboi, ku saimmo yhes käyvä Karjalas siellä teidän kodin paikalla! Mie kyllä säilytän ne päčin palaset kuin pyhäinjäännöksenä!

LIISA

Niin se on mummon ja ukin perintö säilynyt ja tullut rakkaaksi jälkipolvellekin! Oma usko on varmasti se pohja, joka kaikissa kulttuureissa ihmisiä kantaa. Sen pohjalta voi tehdä elämässä sitten melkein mitä tahansa, ja elää karjalalaisena tai savolaisena tai minkä heimoisena tahansa tässä maailmassa!

ANTTI

(Hartaasti.) Sil on kogo maailma avoin!

(Trio ja muut: "Karjalaisten laulu" – "Suloisessa Suomessamme...".)

ESIRIPPU

Sanastoa

doroga = tie

Hospodi = Herra

perehtä = perhettä (pereh)
miän = meidän (myö)
nygöingö = nytkö
šuurivukkua (*šuorevukkua) = pukeutukaa
kulkkuh = kurkkuun (kulkku)
taskaittavaks = sotkettavaksi (taskaija)
näbiezeh = nopeasti
obraza = ikoni
vardoiččoo = varjelee, vartioi (vardoija)
muamo = äiti
terväh = pian
kunne tahto = jonnekin
opittaheh = koettakoot (oppie)
iäreh = pois
järiepiä = itsepäinen, "paksupää"
tagi = kai
kus tahto = jostakin
ližiä = lisää
aigahista = aikuisia (aigahini)
midä tahto = jotakin
egläin = eilen
äijän = paljon
en ellendän = en ymmärtänyt (ellendiä)
löyhkiä = kehua
pollettavana = poljettavana (polgie)
mužikat = miehet (mužikka)
ketkaravie = täyttä laukkaa
vellehes = veljesi (velli)
malittuo = rukousta (malittu)
što = että, jotta

hänen = hänet

muga kui = niin kuin

suven suuh = suden suuhun (suzi)

čyötät = madot (čyöttä)

keroih = kitaan, suuhun (keroi)

kehnot (*kehenot) = mokomat

Siberih = Siperiaan (Siberi)

bräčkändä = riitely (bräčkiä)

ruočinpendu, ruočči = karjalaisten pilkkanimi suomalaisille

na siit = siinä (sinulle)

tata = isän puhuttelunimi (tuatto)

ielleh = eteenpäin

kirvon = pudonnut (kirvota)

böltöt = hölmöt

huijustelemah = ujostelevaan (huijussella)

kergeimmö = kerkisimmö (kerritä, *keretä)

ruadies = työsi

koin = kodin (kodi)

koufil = kahville (koufi)

kirjazen = kirjeen (kirjani)

vardoičči = varjeli (vardoiija)

tuo järilleh = tuo takaisin

piiruat = piirakat (piirua)

čoma = kaunis

srojimmo = rakensimme (srojie)

putin mužikka = kunnan mies

pyhänpiän = pyhäpäivänä, sunnuntaina (pyhäpäivä)

kirikköh = kirkkoon (kirikkö)

sygyzyl = syksyllä (sygyzy)

časounan = rukoushuone

vardoičet = varjelet (vardoiija)
issutah = istuvat, istutaan (istuo)
pagissah = puhuvat, puhutaan (paissa)
perrtih = pirttiin (pertti)
stolah = pöytään (stola)
istovukkaa täh = istukaa tähän (istovuo)
ruaduo = työtä (ruado)
päčis = uunista (päčči)
opassammo = opetamme (opastua)
luadimah = tekemään (luadie)
hot = vaikka
pagizet = puhut (paissa)
buabois muamon = mummosi äidin
piänahkah = päähän
huijussella = ujostella (< huijustua)
varata = pelätä
sovas = sodassa (soda)
en varua = en pelkää
vintofkan = kiväärin
näbiembi = nopeampi
rištikanzua = ihmistä (rištikanza)
roinnun = tullut (roiija)
duumaiče = ajattele (duumaiija)
tarkkazeh = tarkasti
vie = vielä
kergiet = ehdit
opastua = opettaa
järilleh = takaisin
hiilava = kuuma
halguo = halkoja (halgo)

emmö voinus (*voinuzin) = emme olisi voineet
kylläl puuttui = saatiin tarpeeksi (puuttuo)
nenien = näiden, niiden
ker = kanssa, mukana
stokanat = lasit
butilkan = pullon
maltat = osaat (malttua)
miän = meidän
mollembazet = molemmat
valua = kaataa
luadie = tehdä, valmistaa
hilloidagah = lakkojakaan (hilloi)
pruaznikka = juhla
kyly = sauna
bläššimäh = tanssimaan (bläššie)
karahutammo = otetaanpas (karahuttua)
pajatetah = laulavat, lauletaan (pajattua)
neče = tämä, tuo
bunukka = lapsenlapsi
muamo hänen = hänen äitinsä (myös: hänen muamohee)
rubei = rupesi (ruveta)
pravoslaunoih = ortodoksiseen (pravoslaunoi)
vieroh = uskoon (viero)
Sil on kogo muailma (*muailima) avoin! = Sille on koko maailma avoin!